

Lars Poulsen
Inatsisartunut ilaasortaq, Siumut

Tunu pillugu § 37 najoqqutaralugu apeqqutip nr. 051/2023-p akineqarnera

14-03-2023
Sagsnr. 2023 - 4695
Akt nr. 22645810

Asasara Lars Poulsen,

Postboks 1029
3900 Nuuk
Tlf: +299 34 50 00
Email: ikin@nаноq.gl
www.nаноq.gl

Inatsisartut Suleriaasiat najoqqutaralugu apeqquteqaatinnut qujavunga. Ataani akissuteqassaanga.

Apeqqut 1-, 2-, 3-, 7-, 8- aamma 9-mut Naalakkersuisup Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfianit, Isumaginninnermut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfimmit kiisalu Nunanut Allanut, Inuussutissarsiornermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfimmit akissuteqaatissanut ilanngussassanik noqqaasoqarsimavoq.

Apeqqut 1: Naalakkersuisoq sorleq Namminersornermut Inatsisip malinneqarnissaanut akisussaanerpaava?

Akissut:

Sutigut tamatamigut Naalakkersuisuni Siulittaasuusoq pingaarnertut akisussaasarpoq, Namminersornerlu pillugu inatsit taassuma akisussaaffeqarfiata ataaniilluni.

Apeqqut 2: Inatsisit inuiannut tamanut tunngasut pillugit, ilaatigut Namminersornermut inatsit malillugu, kikkut akisussaasuuppat?

Akissut:

Naalakkersuisut suliassaqarfinnut Nunatta oqartussaaffigilersimasaanut akisussaapput, Kalaallit Nunaallu namminersorneq pillugu inatsisip aalajangersagaasa malillugit nunat tamat akornanni isumaqatigiissusiorsinnaavoq. Taamaattorli suli nunarput naalagaaffinngunngimmat naalagaaffik Danmarki tunngaviatigut nunat tamat akornanni inatsisinit nunatsinni atuutsinneqartunut tamanut akisussaasuvoq, aamma nunatta suliassaqarfiit oqartussaaffigisaanut.

Suliassaqarfinnut nunatta akisussaaffigilersimanngisaanut tunngasuni danskit naalakkersuisui tamakkiisumik akisussaaffeqarput.

Apeqqut 3: Nunap inoqqaatut inuiattullu immikkut Nunatta Kangiani (Tunu) inuit illersugaanissaat piumasarineqarpat, ilaatigut ILO 169 inatsisaasup, Nunap inoqqaavisalu pisinnaatitaaffii malillugit, qanoq iliortoqarnikkut anguneqarsinnaava? Uani inatsisitigut periarfissat ersarissumik taaqquneqarput.

Akissut:

Apeqqutit kalaallisoornera danskisoorneralu assigiinngissuteqarmata akissummi kalaallisoortaanik paasinninneq aallaavigineqassaaq, taamaammatt danskisuaa ima paasineqarpoq: *Tunamiut nunap inoqqaavisut immikkuullarissutut illersorneqarnissaat anguneqassappat kiisalu ILO pillugu isumaqatigiisummi aalajangersagaq nr. 169 naapertorlugu, kiisalu nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii naapertorlugit inuiattut akuerineqassappata, qanoq iliortoqartariaqarpa?*

Siullermik pingaarnermillu erseqqissarneqassaaq Tunumiut ILO pillugu isumaqatigiisummi nr. 169-imi aalajangersakkatigut nunap inoqqaavisut kiisalu naggueqatigiittut illersugaammata. Kunneqarfiup isumaqatigiisummik 1996-imi atortussaalersitsinerani taamani Naalakkersuisuusut Inatsisartuusullu tapersigaannik Danmark imaattumik nalunaaruteqarpoq: "Isumaqatigiisummi nr. 169-imi paasinnitarneq malillugu Danmarkimi nunat inoqqaavi ataasiinnaapput. Tassaapput Kalaallit Nunaata inoqqaavi imaluunniit Inuit."

Nalunaarut Naalakkersuisunit isumaqatigineqarpoq. Nunarujussuatsinni sumiiffinni assigiinngissutivut apeqqutaatinnagit, soorlu sumiorpaluutivut, inuuniarnitsinni pinngortitami atugassarititaasut, inuussutissarsiutit angallannermilu pissutsit eqqarsaatigalugit. Taamaammatt inuiaat kalaallit inuiannut nunalluunniit inoqqaavinut immikkuullarissunut pingasunut amerlanerusutulluunniit agguataarneqarsinnaasutut Naalakkersuisunit isigineqanngillat.

Naalakkersuisut paasinninnerat naapertorlugu nunap inoqqaavisut immikkuullarissutut akuerineqarumalluni piumasagaat eqqartuussivinnut tunniunneqarsinnaalluarpoq. Piumasalli taama ittuq ilumut iluoornerarneqarnissaa Naalakkersuisunit qularutigineqaaq. Tamanna pillugu Naalakkersuisut paasinninnerat apeqqummut attuumassuteqartumik Eqqartuussiviit qullersaata eqqartuussutaanik (2003) kiisalu ILO-mi aqutsisoqatigiit aalajangiinerannik (2001) aallaaveqarpoq. Taamaappoq Eqqartuussiviit qullersaata eqqartuussutaa ILO-llu aalajangerneru Hingitaq 53-p suliaani Inughuarnut tunngaluarpalluunniit, tassa Uummannami inuerutitaasimasumi (Thuletoqaq) Inughuit immikkut inuiaanerannut tunngaluarpalluunniit. Tassunga atatillugu naatsumik oqaatigineqassaaq suliaq taanna nunap inoqqaavisut immikkuullarissutut akuerineqarnissamat tunngasuinnaanngimmat.

Suliani 489/1999 aamma 490/1999 (Hingitaq53) Eqqartuussiviit qullersaata aalajangiinermini ILO pillugu isumaqatigiisummi aalajangersagaq 169 isummerfigaa (isumaqatigiisut kikkunnut atuunnersoq¹) Eqqartuussiviillu qullersaat tamanna pillugu ima oqaaseqaateqarpoq, "Inuit ataatsimoortut nunap inoqqaavisut taaneqarsinnaassagunik inunnit allanit immikkoortutisaminnik aalajangersimasunik pissuseqartariaqarput". Tassa imaappoq Inughuit kalaallinit allanit immikkoortinnissaat ajornarsimavoq.

ILO-p aalajangiinerani ilaatigut oqaatigineqarpoq "Uummannap inui "inuiattut" kalaallit sinnerinit immikkuullarissuttut allaassuteqartutullu isigissallugit tunngavissaqanngilaq", kiisalu "sumiiffik qangaaniit Inuit najugaat Kalaallit Nunaata ilaatut paasineqarpoq taamaattuullunilu."

ILO pillugu isumaqatigiisummi nr. 169-mi kiisalu Nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaanni oqaatigineqartutut uagut Inuit nunatsinneersut pisinnaatitaaffiisigut illersugaanissarput taakkuninngalu atuisinnaatitaanissarput Naalakkersuisut suli sulissutigiuarpaat. Suliamullu tassunga ilanngullugu sumilluunniit tunngaveqarluni immikkoortitsinerup, soorlu nunatsinni sumi najugaqarneq, imaluunniit sumiorpaluuteqarneq tunngavigalugit immikkoortitsinerup inertequtaanera tunngavittut pingaarutilerujussuvoq.

Apeqput 4: Oqaatsinut politikki pillugu Inatsisartut inatsisaat malillugu, Nunatsinni sumiorpaluutit pingaernerit pingasuusut (3) akornanni, Tunu-mi oqaatsit sumiorpaluutit taakkunani akornaniitinnegarpoq, immikkulli oqaasiuneranut inatsisitigut nalunaarsorneqarnani. Oqaatsit pisortatigoornerulersinneqassappat, soorlu sumiorpaluutit taanagu, kisianni immikkut oqaatsit pisortatigoortumik nalilerneqassappat, suut inatsisitigut allanngortinneqassappat?

Akissut:

Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsimmi (Inatsit nr. 473 12/06/2009-meersoq) § 20-mi oqaatsit pillugit aalajangersagaqarpoq, tassani aalajangersarneqarluni kalaallit oqaasii tassaasut Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit.

¹ ILO pillugu isumaqatigiisut nr. 169

Aalajangersagaq 1

1. Isumaqatigiisut makkununga atuuppoq:

- a) nunami namminersortumi naggueqatigiinnut, inooqatigiinnikkut, kulturikkut aningaasarsiornikkullu nunami tamakkerlugu inuiaqatigiisunit immikkuullarissuusunut, kiisalu taamaassusertik pillugu namminneq ileqqumikkut, inatsisitigut maleruaqqusatigulluunniit immikkut ittutigit tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit aalajangersaavigineqarsimasunut.

- b) nunami namminersortumi inuiaat nunap inoqqaavisut isigineqartunut, tassa inuiannik, nunamik tiguaanerup nunasiaatiginnilerulluunniit nalaani, imaluunniit massakkut atuuttuni killeqarfileruinerup nalaani nunami imaluunniit nunap immikkoortuani naalagaaffimmut atasumi najugaqartunik naggueqarnertik pillugu nunap inoqqaavisut isigineqartunut, aammalu inatsisitigut qanoq inissisimanertik apeqqutaatinnagu inooqatigiinnikkut, aningaasarsiornikkut, kulturikkut politikikkullu inuiaqatigiinni aqqissugaanernik namminerisaminnik attaqartunut.

2. Inoqqaavinut ilaasutut imminut isigineq imaluunniit naggueqatigiinnut isumaqatigiisut manna naapertorlugu nunap inoqqaavisut isigineqartussat pillugit tunngavissat.

3. Oqaatsip »inuiaat« isumaqatigiisummi uani atornarnera inuiassuit inatsisaat naapertorlugit pisinnaatitaaffinnut tunngasutigit kinguneqartutut paasineqassanngilaq.

Aamma oqaatsinut politikki pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 7, 19. maj 2010-meersumi kalaallit oqaasii pillugit aalajangersaasoqarpoq. § 3-mi aalajangersarneqarpoq kalaallit oqaasii tassaasut Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaasiusut pisortatigullu ingerlatsinermi atugassat. § 3, imm. 2-mi allaqqavoq kalaallit oqaasii sumiorpaluutunik pingaarnernik pingasunik pinnguuteqartut. Sumiorpaluutit tassaallutik Avanersuarmi, Tunumi aamma Kitaani atorneqartut.

Inatsisartut inatsisaannut oqaaseqaatini erseqqinnerusumik allaatigineqarput kalaallit oqaasii suunersut. Tassani aamma allaatigineqarpoq kalaallit oqaasii sumiorpaluutunik pingaarnernik pingasunik pinnguuteqartut, sumiorpaluutillu pingaarnernik pingasuusut iluanniittut sumiorpaluutit assigiinngitsut amerlasuut.

Inatsisartut inatsisaannut oqaaseqaatini aamma allaatigineqarpoq kalaallit oqaasiinik allatat tassaasut oqaatsit tamanit atorneqartussat, tassaallunilu ataatsimut kalaallit oqaasiinut allattaaserineqartoq. Allattaaseq sumiorpaluummut ataatsimut suliaangilaq, kisiannili nunatta kitaata qeqqani ilaatigut sumiorpaluutip sunniineratigut suliarineqarsimasoq. Taannalu sumiorpaluut, qanorluunniit nammineq sumiorpaluuteqaraluaaraanni, allannermi atorneqartarpoq.

Akerlianilli oqaatsit oqalunnermi atorneqartut malittarisassaqaanngillat. Kialluunniit nammineq sumiorpaluutini oqalunnermini atorsinnaavai.

Oqaatsinut politikki pillugu Inatsisartut inatsisaanni kalaallit oqaasiisa suunerannik aalajangersaanermi tunumiut sumiorpaluutaat kalaallit oqaasiinut ilaavoq, taamaalilluni oqaatsit suunerannik aalajangersaanermi ilaalluni, kalaallillu oqaasii tassaasut Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit.

Tunumi sumiorpaluut pisortatigoornerulersinneqassappat, sumiorpaluutitullu taagorneqarunnaassappat immikkullu oqaatsit inissinneqassappat, tamanna pillugu immikkut ilisimasallit naliliisinneqartariaqarput. Tunumiut sumiorpaluutaat immikkut oqaatsit inissinneqassappat, aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu kingunerisassai pillugit immikkut annertuumik taamaattumik misissueqqissaarnissaq pisariaqassaaq. Ilaatigut Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsit, Oqaatsinut politikki pillugu Inatsisartut inatsisaat, Oqaasiliortut pillugit Inatsisartut inatsisaat, tuniniaanermi nittarsaassisarnermilu inatsit aamma nalinginnaasumik inatsisartut inatsisaat oqaatsit pillugit aalajangersagaqartut tamaasa allanngortitsinerup sunnissavai. Minnerunngitsumillu atuartsinermut tunngasut.

Taamaattumik politikikkut isummertoqarnissaa pisariaqassaaq.

Apequt 5: UNESCO malillugu Tunu-mi oqaatsit *Definitely Endangered*, tassa navianartorsiornerusut inissisimatinneqarnerat malillugu, Naalackersuisut qanoq ajornartorsiutaasup iliuseqarfiginissaanut pilersaaruteqarpat? Oqaatsit navianartorsiortumut pilersaaruteqartoqanngippat, tamakkiisumik pilersaarusiortoqanngissimaneranut nassuiaasoqarnissaa piumasarineqarpoq.

Akissut:

Tusagassiuit aqqutigalugit Naalackersuisut ilisimavaat Tunumi Avanersuarmilu oqaatsit atorneqartut ulorianartorsiorluinnartuusut UNESCO-p immikkoortissimagai, aamma

Kitaani oqaatsit sunnertiasuunerarlugit. Naliliinermi Naalackersuisut tusarniarneqarsimangillat imaluunniit peqataatinneqanngillat.

Naalackersuisut Oqaasileriffik aperaat ilisimaneraat UNESCO-p oqaatsit inissisimani qanoq nalilersortarneraat. Oqaatigineqarpoq amerlassuseq tunngavigalugu naliliisoqartartoq, tassa oqaatsinik ataasiakkaani atuisut amerlassusaat. Tassalu naliliinerit oqaatsinik aamma/imaluunniit sumiorpaluutunik ilisimatuussutsikkut misissuinerik tunngaveqarneq ajorput. Erseqqippoq tunumiutut sumiorpaluut UNESCO-mit ulorianartorsiortutut immikkoortinneqarsimasoq oqaatsinik atuisut amerlassusaat tunngavigalugu. Nunarsuatsinni oqaatsit allat amerlanngitsunik atuisoqarfiusut aamma taamatut immikkoortinneqarsimapput. Tamannalu soorunami arajutsinaveersaartariaqarpoq.

Augustinusfonden aningaasaliisoralugu nunatsinni sumiorpaluutit katersorneqarput kalaallit oqaasiisa misissoqqissaarnissaat siunertaralugu. Ilisimatusarfik, Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu, Københavns Universitet aamma Nationalmuseet i Danmark peqatigalugit ilisimatusaatit assigiinngitsut peqataatillugit suliaavoq. Sumiiffiit arfineq pingasut toqqarneqarsimapput, taakkunungalu ltoqqortoormiit aamma Tasiilaq ilaallutik. Nunatsinni oqaatsitigut kulturikkut kingornussat nukittorsarneqarnissaannut suliap sunniuteqarnissaa ilaatigut neriuutigineqarpoq.

Oqaasileriffik suleqatigalugu 12.-13. oktober 2022-mi oqaatsit pillugit Naalackersuisut isumasioqatigiisitsipput qulequtaralugu: "Oqaatsitta ilisimatusaatigineqarneranni ilisimatusaatigineqarnerannillu anguniakkat najoqqutallu". Isumasioqatigiinneq malitseqassaaq Nuummi 29.-30.marts 2023-mi oqaatsit pillugit ataatsimeersuarnermik qulequtarineqassallunilu: "Oqaatsitta atugaaneranni ilinniartitsissutaanerannilu anguniakkat najoqqutallu". Oqaatsitta atorneqarnerisa nalilerneqarnissaat siunertaavoq aamma siunissami oqaatsitta inerisarneqarnissaannut innersuussinerit suliarineqassapput. Ilaatigut qulequtarineqassaaq kalaallisut oqaatsitsinnik meeqqat atuarfianni, ilinniartinni aamma tusagassiuutini atuneq aamma atuartitsineq. Sumiorpaluutit allattaatsimut sunniutaat ilaatigut qulequtarineqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Apeqqut 6: Piorsarsimassutsikkut (kultur) pisinnaatitaaffiit qulakkeertinniarlugit inerisarniarlugillu, Naalackersuisut qanoq ittunik immikkut *Tunu-mi* innuttaasut eqqarsaatigalugit pilersaaruteqarpat? *Uani Tunu-mi, tassa Kalaallit Nunaata Kangiani innuttaasorpiaat apeqqutigineqarmata, taakkorpiaat pillugit taamaallaat akissuteqartoqarnissaa piumasarineqarpoq.*

Akissut:

Kulturi pillugu nunatsinni immikkoortuni tamani inuiaat kalaallit assigiimmik piginnaatitaaffeqarput.

Taassuma saniatigut Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiisutaat kulturimut tunngasut Kalaallit Nunaata akuersissutigisimavai, soorlu Nakorsaatit Pissasaatit Atorneqartarnerinut Akiuisut, Nunarsuarmioqatigiinnut kingornussat, Kulturikkut kingornussat tigussaannngitsut aamma Kulturikkut tamatigoortuuneq.

Ilanngullugu ilisimatitsissutigineqassaaq UNESCO-p nunarsuatsinni kingornussanut aamma tigussaannngitsunut allattorsimaffianut ilanngussinissaq

qinnutigineqarsinnaammat, soorlu Tunumi eriaqarsariaqartunik immikkut illersugassaqaqpat.

**Apeqquut 7: Kommune avinnissaanut periarfissamut Naalackersuisut qanoq pilersaaruteqartitsippat, imaluunniit qanoq aqquutissiuussippat?
*Pilersaaruteqanngippata tunngavia ersarissarneqarnissaa piumasarineqarpoq.***

Akissut:

Politikkikkut aqutsisut Naalackersuinikkut Ataqaqtiissaarisut februar 2023-mi ataatsimiinneranni Naalackersuisut nunatsinnilu borgmesterit tamarmik isumaqatigiissutigaat kommunit agguataarneqarnerannik misissuisussamik suleqatigiissitaliortoqassasoq.

Aamma Inatsisartut UKA2022/93-mi akuersippat kommunit sananeqarnerat nalilerneqassasoq innuttaasut misilittagaat misigisaallu aallaavigalugit, maannakkut sinaakkutigineqartut innuttaasunik sullissinermut aamma najukkami oqartussaaqataanermut qanoq sunniuteqarnerisut.

Naliliinermi innuttaasut naammagisimaarinninnerat misissorneqassaaq nunatsinni immikkoortortami najugaqartut ilaat peqataatillugit. Naliliineq UKA2024-mi Inatsisartunut agguanneqassaaq.

Apeqquut 8: Qanittumi ilisimatusartup kalaaliusup avammut sakkortuumik nalunaarutigaa, Nunattagooq Kangiani (Tunu) innuttaasut ilaatigut politikikkut naqisimaneqartut. Tamanna Naalackersuisut isumaqatigaat? *Uani angerneramik naaggaarnermilluunniit akissut piumasarineqarpoq, 23-02-2023 taamatullu akisinnaannginnermi nalornissuteqarneq pillugu ersarissumik nassuiaateqartoqarnissaa piumasarineqarluni.*

Akissut:

Kalaallit Nunaanni inuiaat demokrati tunngavigalugu ingerlasuupput, inuiaqatigiit assigiimmik inatsisitigut periarfissaqarlutik. Inatsimmi piumasaaqatit tamarmik taasisinnaatitaallutillu Inatsisartunut aamma kommunalbestyrelsenut qinigassanngortissinnaapput.

Naalackersuisut nunatsinni inuiaqatigiit tamaasa sullippaat, ataatsimoorsinnaanerlu aamma nunatsinni ataqaqtiilluarnissap nukittorsarneqarnissaa anguniarlugu, inuit tamarmik inuiaqatigiinni peqataanissamut periarfissaqarput piginnaasatillu naligiillutik nittarsaassinnaallugit.

Kitaamiunit naqisimaneqartutut immikkoortinneqartutullu tunumiut misigisimanagerat pillugu ilisimatuut oqaaseqaataannik Naalackersuisut apeqquusiissallutik tunngavissaqanngillat. Ph.d.-nngorniarluni allaatigisaq naammasseriarpap ilisimatuup innersuussutaanik inuiaqatigiit oqallisiginninnissaat Naalackersuisut siulittaasuata qilanaaraa. Inuiaqatigiit tamarmik, sumi najugaqarneq apeqquataatinnagu naligiinnissaat Naalackersuisut sulissutigaat. Najugarisami ileqqut sumiorpaluutillu ataqqillugit tamanna pissaaq.

Apeqquut 9: Kalaallit Nunaanni innuttaasut immikkuullarinnerisa ersarissarnissai, ilanngullugit Nunap inoqqaavisa kinguaavi eqqarsaatigalugit, Naalackersuisut

Kommune-llu naammaginatsumik iliuuseqartoqarneranik Naalackersuisut isumaqarpat?

Akissut:

Apeqquutit kalaallisut danskisullu ilusilerneqarnerat assigiinngimmata kalaallisut allaqqasoq aallaavigalugu akisoqarpoq. Naalackersuisut isumaqarput inuiaqatigiinni immikkooruteqartunik illersuineq nalilerneqarsinnaasariaqartoq pitsanngorsarneqarsinnaasariaqartorlu soorlu ileqqut, oqaatsit, kinaassuseq, kulturi, ilisimasat, siulit eqqarsaatigalugit aamma oqartussaaqataaneq immikkut pigiinnarniarlugu illersorniarlugulu.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Peter Olsen